

YER ADLARI(TOPONİMİ) AÇISINDAN DİVANÜ LÛGATİ'T-TÛRK

THE PLACES NAMES (TOPONIM) IN THE TERMS OF
DIVANU LUGATIT-TURK

ТОПОНИМЫ ПО СЛОВАРИЮ "ДИВАН ЛУГАТ АТ-ТУРК"

Aysun GÜNDÜZ ÖNAL* - Mustafa ŞENEL**

ÖZ

Türkiye’de ad bilim çalışmaları 20.yüzyılın ilk yarısında başlamıştır. Biraz geç kalmış olan bu çalışmalar özellikle Cumhuriyetle beraber yaygınlaşmış, yer adlarının kültür tarihi için ne kadar önemli olduğu fark edilmeye başlanmıştır. Yer adlarının kaynakları tespit edilirken ilk ve en önemli kaynak olan Divanü Lûgati’t-Türk de ihmal edilmemiştir. Kâşgârlı Araplara Türkçe’yi öğretmekle kalmamış aynı zamanda Türkçe’nin gramerini, Türk’ün örfünü, âdetini, yaşayış tarzını da eserine işlemiştir. Kâşgârlı’nın Divânı o dönemdeki adlandırmaların ve ad verme geleneklerinin öğrenilmesi açısından da bilimsel önem taşımaktadır. Bu çalışmada DLT’de geçen yer adları anlamı içeren kelimelerin karşılıkları Köylerimiz-1933 kitabında bulunmuştur. Divanü Lûgati’t-Türk’te yer almasına rağmen Köylerimiz-1933 kitabında rastlayamadığımız; fakat yer adı olduğunu/olabileceğini düşündüğümüz kelimeler de listelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Yer adı, dağ adı, su adı, mevki adı, Divanü Lûgati’t-Türk, Köylerimiz-1933

ABSTRACT

Scientific studies in Turkey started in the half of the first of 20th century. These studies, which are a little late, have become especially common with the republic and are beginning to be recognized as being important for the cultural history of places names. When the sources of places name have been identified, Divanu Lugait’t-Turk , the first and most important resources, was not neglected. Kasghar taught the turkish language to the arabs and talked in his works about the turkish grammar and traditions and the life style of turkish people at the same time.Kashgarli has also carried the scientific significance in the way he learned the tradition of naming at that time. In this study, the correspondence of the words containing the places's names in Divanu Lugati’t-Turk was found in the book " Köylerimiz(Our Villages)-1993 ". Although being in the Divanu Lugait-Turk, we could not find it in the book " Köylerimiz(Our Villages)-1993 " but it has been listed in the words we think might be the places name.

* Okt.; Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi İşletme Fakültesi, Türk Dili Okt., aysun.onal@alanya.edu.tr

** Doç. Dr.; Kafkas Üniversitesi Fen - Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/KARS, mustafasanel@hotmail.com

10.17498/kdeniz.279673

Key words : Toponimi, oronomi, hidronomi, Divanu Lugati't-Turk ,Our Villages-1933

АННОТАЦИЯ

В Турции ономастикой стали заниматься только в первой половине 20 столетия, тем не менее после провозглашения Турецкой республики исследования в области ономастики сыграли значительную роль в развитии истории культуры страны. Словарь «Диван луга тат-турк» по объёму представленного в нём материала является ценнейшим источником для изучения топонимов. Достоинство словаря Кашгарла состоит в том, что, арабы, изучая турецкий язык с точки зрения грамматики, вместе с тем имели возможность познакомиться и с турецкими традициями.

Ряд топонимов, собранных в этом словаре, зафиксированы и в Книге переписи деревень, проведённой в 1933 году.

Ключевые слова: топонимы, названия гор, названия рек, местонахождение, наши сёла, ДЛТ.

Ad ve adlandırma insanlık tarihi kadar eskidir. İnsanlar; kendilerini, çevrelerindeki kişilerden farklı kılmak, yeni karşılaştıkları varlık ve kavramları tanımlayabilmek için adlandırma yolunu seçmiştir. Niçin verildiğini bilmedikleri; ama toplum içinde bir anlaşmanın varlığından doğduğuna inandıkları adları, kendi adlarından başlayarak hep sorgulamışlar, etraflarındaki varlıkların, kavramların, coğrafi şekillerin niçin bu adları aldıklarını benzetme ilgisiyle açıklamaya çalışmışlardır. Yer adları da bu benzetmelerden nasibini almıştır.

Dünyada Toponim, Toponymy gibi terimlerle karşılanan yer adları bilimi, yer belirten özel adları inceleyen özel adbilim dalıdır(Vardar 2022:224). Yer ad bilimi; yer adlarını yapı, anlam ve köken bakımından açıklamaya çalışır. Bu çalışmalarda dünya üzerinde bulunan bütün yer adları, yerleşme yerlerinin adları ve tabii yer adları göz önünde bulundurulmaktadır(Eren 1966:155). Yer adları bilimi, yalnızca dilbilimin konusu olarak kalmamış tarih, sosyoloji gibi değişik bilimlerin de ilgilendikleri bir alan olarak dikkati çekmiştir. Veriliş eğilimleri değişiklik gösteren yer adları, bir toprak parçasının oraya yerleşenler tarafından vatan kabul edilmesinin önemli aşamasını oluşturmaktadır(Akar 2006:51-63). Bu konuda Budarav, “Birçok ilimle ortaklaşa çalışan(coğrafya, dilcilik, tarih, etnografya) toponomi dilbilimsiz lâl, tarih ilimsiz köksüz, coğrafya ilimsiz ise mekânsızdır.” demektedir(Şenel 2009:630).

Günümüz ile geçmişimiz arasında bağ kurabilmek yer adları sayesinde kolaylaşmaktadır. Türklerin yer adı verme eğilimi Orta Asya’dan getirdikleri isimleri yurt edindikleri topraklara nakış nakış işlemeleriyle şekillenmiştir. Türkler göçler sonrasında yeni yerleştikleri toprakları orada mevcut bulunan özelliklere göre adlandırdıkları gibi anayurtlarından tanıdıkları yer adlarıyla da anmak istemişlerdir. Böylelikle anayurtlarında var olan isimler Anadolu’ya da yayılmaya başlamıştır(Gülensoy 1998:41).

Anadolu topraklarında egemenliklerini sürdürdükten sonra tarihin tozlu sayfaları arasında yerini almış kavimlerin ve devletlerin kullandıkları yer adlarının izlerini bugünkü yer adlarının içinde bulabilmekteyiz(Attaleia→Antalya, İkonion→Konya, Nakhita→Niğde vb.)(Umar 1993). Türkler bu yabancı kelimeleri kendi ağız özelliklerine göre

şekillendirerek vatan haline getirdikleri bu toprakların tapusunu üzerlerine almışlardır. Bu nedenle Anadolu’da dağ, taş Türk’ün ayak izini taşımaktadır.

Türklerde ad bilim çalışmaları bu yüzyılın ilk yarısında başlamıştır. Biraz geç kalmış olan bu çalışmalar özellikle Cumhuriyet’ten sonra sıklaşmış, yer adlarının kültür tarihi için ne denli önemli olduğu fark edilmeye başlanmıştır. Türklerin Anadolu’yu vatan haline getirmeleri dolayısıyla verdikleri isimler birçok araştırmacı tarafından incelenmiş ve güzel sonuçlar elde edilmiştir. Bu alandaki ilk çalışma Köprülü’nün 1925 yılında yayımlanan, Oğuz boylarının Anadolu’daki yayılma alanlarında coğrafya adları ve köy adları üzerinde durduğu makalesidir(Eren 1966:158). 1926’da H. Nihal ve A. Naci’nin kaleme aldıkları “Anadolu’da Türklere Aid Yer İsimleri” adlı çalışma Genelkurmay’dan alınan haritalardaki isimlere dayanmaktaydı(Atsız-Naci 1926:243-259) Daha sonraki yıllarda da bu konuyu hem sosyolojik hem de tarihi yönden ele alan pek çok çalışma yapılmıştır(Eren 1966; Şahin 2010).

Adlandırma, insanlığın bütün dönemlerinde vardır. Karahanlı dönemi de bu açıdan büyük önem taşımaktadır. Bu dönem Orta Asya’da Türklerin kitlesel olarak Müslümanlığı kabul ettiği zamana denk gelmektedir. O nedenle dönemin eserlerinde İslâmiyet önemli bir yer tutmaktadır. Bu eserlerin başında gelen ve Karahanlı döneminde Kâşgârlı Mahmud bin Hüseyin bin Muhammed tarafından yazılan Divanü Lûgati’t-Türk, 1072 yılının 25 Ocakında, Çarşamba günü yazılmaya başlanmış ve 9 Ocak 1077 Pazartesi günü bitirilmiştir. Kâşgârlı Mahmud eserini aynı yıl Ebu’l- Kâsım Abdullah’a takdim etmiştir. Bu önemli sözlüğün yazarı Karahanlı hükümdar sülâlesine mensup bir şehzadedir. Divanü Lûgati’t-Türk’ü Araplara Türkçe’yi öğretmek, Türkçe’nin Arapça’dan geri kalmadığını göstermek ve Arapların Türklerle kolayca iletişim kurmalarını sağlamak amacıyla yazmıştır. Bunun içindir ki eserde Arap lügatçiliği geleneğine uyulmuştur (<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10825,123pdf.pdf?0>). Kitabın nerede yazıldığı ile ilgili herhangi bir belirti bulunamamasına rağmen Bağdat’ta halifeye sunulmuş olması dolayısıyla Bağdat’ta yazıldığı düşünülmektedir(Atalay 2013:XV). Kâşgârlı Mahmud sadece bir lûgat yazarı değil aynı zamanda çok kuvvetli bir Türk milliyetçisidir. Sadece Araplara Türkçe’yi öğretmekle kalmamış aynı zamanda Türkçe’nin gramerini, Türk’ün örfünü, âdetini, yaşayış tarzını vs. de eserine işlemiştir. V. Maxpirov’a göre Kâşgârlı’nın divanı o dönemdeki adlandırmaların ve ad verme geleneklerinin öğrenilmesi açısından da bilimsel bir önem taşımaktadır(Amanoğlu 2000:5). Kâşgârlı, divanında Türk boylarının aslında yirmi tane olduğunu ve bu boylarının sayılamayacak kadar çok oymağı bulunduğunu belirtir. Bu boy ve oymakların yerleştiği yerleri de bize göstererek bir nevi toponomi denemesi yapmış ve bize şu açıklamayı bırakmıştır:

“Yazdığım dağlar, çöller, dereler, sular, göller İslâm Türklerinin ellerinde bulunanlardır. Çünkü dillerinde dolaşan bunlardır. Bunları tanımış oldukları için yazdım; tanınmamış olanların birçoklarını bıraktım. Müslüman olmıyan Türk illerinden birtakımını dahi yazmadım; gerisini yazmadım; çünkü onları yazmakta bir fayda yoktu. Türk diline sonradan girmiş olan kelimeleri yazmadım; erkek ve kadın adları da yazılmadı. Bunlardan ancak doğru bilinmesi için- çok kullanılan, herkes tarafından tanılan adlar yazıldı.” (Atalay 2013:27-28).

Eski Türk Onomastiği ve Divanü Lûgati’t-Türk üzerinde çalışmaları olan Amanoğlu’na göre eski Türk geleneğinin, töresinin onomastik birimler üzerinde etkisi vardır. Ona göre ilk önce kişi adı olmuş kelimeler sonraki dönemlerde kavim adı olarak kullanılmaya başlanmıştır. 13. yüzyıl tarihçisi Reşideddin’in fikrine göre bütün Oğuz boylarının isimleri, onların önde gelen kişilerinin isimleridir. Eski Türklerde kavim ismi

olarak bildiğimiz Oğuz kelimesinin “Oğuz Destanı’nda” kişi adı olarak geçmesi buna örnek gösterilebilir(Amanoğlu 1999:61).

Yer adlarını tespit etmek ve onları atalarımızdan bizlere miras kalan adlarla eşleştirmek bizim temel görevimiz olmalıdır. İnsan ve doğa tarihî yer adlarına kaynaklık etmektedir. Hükümdarların, devlet büyüklerinin, komutanların, kahramanların isimleri, olaylar ve efsaneler yer adı olarak karşımıza çıkmaktadır(Karaçetin 1984:219). Doğan Aksan, Anadolu’daki köy adlarından yola çıkılarak yaptığı araştırmasında Türklerin ad verirken önce çevreden daha sonra ise bireyden yararlandığını ortaya koymuştur(Aksan 1974:190). Bütün bunları arşivlerden tespit etmek ve gün yüzüne çıkarmak Türk kültür tarihinin yazılmasında etkin bir rol oynayacaktır.

Bu malzemeleri gün yüzüne çıkarırken tahrir defterlerinden, arşiv kayıtlarından yararlanmak önemlidir; zirâ kendi tarihini bilmeyen yok olmaya mahkûmdur. Bizim çalışmamızda kullandığımız temel kaynak Divanü Lûgat-it Türk’tür. Divanü Lûgat-it Türk’te tespit edebildiğimiz ve hatta yer adı olabileceğini düşündüğümüz bazı kelimeleri Köylerimiz-1933 kitabıyla karşılaştırdık. İlk listede Divanü Lûgat-it Türk’te ve Köylerimiz-1933 kitabında ortak olan yer isimleri listelenmiştir. Bu listede DLT’de geçen yer adları anlamı içeren kelimelerin karşılıkları Köylerimiz-1933 kitabında bulunmuştur. İkinci listede ise Divanü Lûgat-it Türk’te yer almasına rağmen Köylerimiz-1933 kitabında rastlayamadığımız; fakat yer adı olduğunu/olabileceğini düşündüğümüz kelimeler listelenmiştir. Belki diğer araştırmacılar bu kelimelerin de yer adı olarak yaşadığını tespit ederler. Her iki listede de yer adı, su adı ve yer/mevki adı olan veya olabileceği düşünülen kelimeler ayrı ayrı listelenmiştir.

YER ADLARI AÇISINDAN DLT

1.Liste

	DLT’de geçen kelime	1933 Köylerimiz kitabında geçen yer adları
Dağ adları	Baldır: Dağın burun gibi çıkan yeri.(DLT.C.IV,s.64)	Baldıran: Cide-Ks.,Osmancık-Cr.(K.83)
	Korum: Kaya.(DLT.C.IV,s.347)	Korum: İç.,Karaköse-Ağ.(K.484)
	Saka: Dağ yamacı.(DLT.C.IV,s.483)	Saka: Kü.,Zn.(K.639)
	Tağ: Dağ.(DLT.C.IV,s.560)	Tağ: Mutki-Mş.(K.705)
	Taş: Taş, kaya.(DLT.C.IV,s.582)	Taş: Simav-Kü.(K.710)
	Tiz: Yüksek yer.(DLT.C.IV,s.628)	Tizi: Sasun-Mş.(K.728)
	Yalım: Sarp dağın eteği.(DLT.C.IV,s.284)	Yalım: Kalecik-Ank.(K.767)
Su adları	Akın: Sel,akıntı.(DLT,C.IV,s.1)	Akın: Sandıklı-Af.,Aksaray-Nğ.,Ank.,Es.,Ky.(K.27)

	Alış: Su ağzı, suyun havuzdan veya suvattan dökülen ağızlar.(DLT,C.IV,s.20)	Alışbucak: Göksun-Mr.(K.39)
	Arık: Irmak,ark,germeç, kaş, kanal.(DLT,C.IV,s.32)	Arık: Tosya-Ks.,Zara-Sv.(K.49)
	Çat: Kuyu.(DLT,C.IV,s.137)	Çat: Seydişehir-Kn.,Tercan-Ezm.bkz.(K.158-159)
	Oluk: Oluk, yalak.(DLT,C.IV,s.438)	Oluk: Silifke-İç.,Develi-Ky.(K.591)
	Öküz: Irmak, dere.(DLT,C.IV,s.456)	Öküz: Yaylak-Ur.(K.603)
	Öz: İki dağ arasında bulunan dere.(DLT,C.IV,s.472)	Öz: Gülnar-İç.,Ayaş-Ank.(K.607)
Yer ve mevki adları	Asra: Alt, aşağı.(DLT,C.IV,s.41)	Asras: Gevaş-Vn.(K.56)
	Atız: İki dere arasındaki su geçecek set.(DLT,C.IV,s.49)	Atis: Başkale-Vn.(K.65)
	Burun: Çıkıntı yapan yer.(DLT,C.IV,s.118)	Burun: Karaköse-Ağ.(K.123)
	Buzluk: İçerisine buz konularak yaz için saklanan yer.(DLT,C.IV,s.121)	Buzluk: Akdağmadeni-Yz.(K.123)
	Bük: Sık ağaçlık, meşelik, orman.(DLT,C.IV,s.123)	Bük: Ks.,M.K.Paşa-Brs.,Devrek-Zn.,Taşköprü-Ks.(K.124)
	Çal: Alaca kır.(DLT,C.IV,s.132)	Çal: Hüseyinabat-Çr.,Vezirköprü-Sm.,Kü.(K.151)
	İN: Çukur.(DLT,C.IV,s.232)	İN: Arapkir-Ml.,Hozat-El.,Kü.,bkz.(K.366)
	Kapçak: Su kollarının birbirine kavuştuğu yer.(DLT,C.IV,s.263)	Kapçağız: Gaz.(K.397)
	Kır: Basık dağ, açık yer.(DLT,C.IV,s.316)	Kır: Ezc.,Uzunköprü-Ed.(K.462)
	Kol: Derenin ortasında yüksekçe yer.(DLT,C.IV,s.340)	Kol: Akçadağ-Ml.(K.480)
Kuz: Güneş görmeyen, gölgeli yer.(DLT,C.IV,s.391)	Kuz: İskilip-Çr.,Ünye-Or.,Zara-Sv.,bkz.(K.510)	
Tatır: Kıraç yer.(DLT,C.IV,s.585)	Tatırlık: Gaz.(K.714)	

Toy: Çanak yapılan yer.(DLT,C.IV,s.642)	Toy: Palu-El.(K.732)
Uluş: Köy.(DLT,C.IV,s.692)	Ulus: Safranbolu-Zn.(K.743)
Yaylağ: Yaylak, yazlanan yer.(DLT,C.IV,s.764)	Yaylak: Geyve-Kc.,Çubuk-Ank.,Keşan-Ed.(K.773)
Yazı: Kır, ova, boş ve açık yer, alan.(DLT,C.IV,s.765)	Yazı: Brd.,Refahiye-Ezc.Elmalı-Ant.,bkz.(K.773)

2. Liste

Dağ adları	argu: İki dağ arası, uçurum.(DLT,C.IV,s.31)
art: Sırt; dağ beli ve sırtı; sarp yer yokuş,boyun, tepe.(DLT,C.IV,s.33)	
aşak: Aşağı; dağ gibi.(DLT,C.IV,s.42)	
boynak: Dağ boynu, belen.(DLT,C.IV,s.105)	
büktir: Dağlardaki çukur ve sert yerler; inişli çıkışlı yerler.(DLT,C.IV,s.124)	
çaşsak: Dağ tepelerindeki taşlık yer.(DLT,C.IV,s.130)	
çugurdan: Uçurum, yar.(DLT,C.IV,s.159)	
edhiz: Yüksek; yüksek yer, her şeyin yüksekği.(DLT,C.IV,s.168)	
edhiztağ: Geçit vermeyen dağ.(DLT,C.IV,s.168)	
egin: Egin, sırt.(DLT,C.IV,s.171)	
eyegüyer: Dağın ortası.(DLT,C.IV,s.209)	
ıdhuktağ: Geçitsiz sıra dağlar.(DLT,C.IV,s.215)	
kadrak: Dağ katları ve kıvrımları, yamaç, yan.(DLT,C.IV,s.246)	
kadrak lan: Dağın girintisi, çıkıntısı, sert yeri.(DLT,C.IV,s.247)	
keriş: Üstüne çıkılabilen dağ tepesi.(DLT,C.IV,s.303)	
kötki: Tepe, dağlık yer, toprak yığını, tepecik.(DLT,C.IV,s.367)	
obuzluğ: Sarp.(DLT,C.IV,s.421)	
ograğ: Dağ yamacı, derenin dönemeci.(DLT,C.IV,s.424)	
oyluğ: Sarp, engebeli yer.(DLT,C.IV,s.422)	
ödh: Dağ.(DLT,C.IV,s.450)	
senğir: Dağ çıkıntısı, dağ burnu.(DLT,C.IV,s.505)	
tağı: Dağın dönemeci.(DLT,C.IV,s.425)	
talkığ: Dağların çatıştığı yer.(DLT,C.IV,s.565)	
tezginc: Dağ dönemeci, dağ bükümü.(DLT,C.IV,s.612)	
udhu: Tepe.(DLT,C.IV,s.685)	
ünğür: İn, mağara.(DLT,C.IV,s.713)	

üşeň taş: Düz kaya.(DLT,C.IV,s.717)
üyük: Tepe gibi yüksek olan yerler.(DLT,C.IV,s.719)
yalım: Sarp, dik, yalçın.(DLT,C.IV,s.735)
yalt: Yalçın, sert.(DLT,C.IV,s.737)
yanğrak: Dağ kıvrımı ve büküntüsü.(DLT,C.IV,s.743)
yar: Suların açtığı uçurum.(DLT,C.IV,s.747)
yarağ: Yarık, gedik.(DLT,C.IV,s.747)
varsag: Dağda ve başka yerde ayağın kayabileceği yer.(DLT,C.IV,s.752)
yawuğ: Sel suyunun yüksekte yuvarladığı kaya parçası.(DLT,C.IV,s.762)
yörgenç: Dağ dönemeci, dağ bükümü, kıvrık.(DLT,C.IV,s.805)

Su adları	akındı: Akıntı.(DLT,C.IV,s.16)
akındısu: Akan su.(DLT,C.IV,s.16)	
alanğyazi: Düz ova.(DLT,C.IV,s.18)	
arıklan: Su akarak ark yapmak, yol ve hendek yapmak.(DLT,C.IV,s.33)	
arıklığ: Nehirli, ırmaklı. (DLT,C.IV,s.33)	
batruşsuw: Bulanık su. (DLT,C.IV,s.76)	
bulgak: Bulanık.(DLT,C.IV,s.114)	
bulgayuk: Bulanık.(DLT,C.IV,s.115)	
çokrama yul: Suyu çok olan, fişkırان kaynak.(DLT,C.IV,s.156)	
çulıman: Su birikintisi. (DLT,C.IV,s.160)	
egrim: Düden, suyun toplanıp kaynarak dönerek aktığı yer.(DLT,C.IV,s.172)	
etiz: İki dere arasındaki su geçecek set.(DLT,C.IV,s.203)	
irkinsuw: İrkinti su.(DLT,C.IV,s.235)	
kadhağ: Kanal, ırmak. (DLT,C.IV,s.247)	
kak: Göl; kurumuş göl; su birikintisi.(DLT,C.IV,s.251)	
katlış: Su kollarının kavşıtında olan su birikintisi.(DLT,C.IV,s.281)	
kewli: Irmak ağzı.(DLT,C.IV,s.308)	
kır: Su bendi, germeç.(DLT,C.IV,s.317)	
koğuş: Oluk, su oluğu, değirmen oluğu.(DLT,C.IV,s.339)	
koy: Derenin koyağı, dibi, düzlüğü.(DLT,C.IV,s.352)	
köl: Göl, havuz, birikmiş su.(DLT,C.IV,s.358)	
köler: Göl haline gelmek.(DLT,C.IV,s.358)	
kölüng: Kuşların indiğı su birikintisi, gölcük.(DLT,C.IV,s.359)	
mınğar: Pınar, su gözü.(DLT,C.IV,s.412)	
munduz: Birdenbire gelen sel,deli sel.(DLT,C.IV,s.16)	

özük suw: Büyük derelerden ayrılan her çay, kol.(DLT,C.IV,s.472)
sarkındı suw: İri su damlası.(DLT,C.IV,s.493)
sayram: Topuktan yukarı çıkmayan su.(DLT,C.IV,s.501)
sayramlan: Su azalmak, sığ bir hal almak.(DLT,C.IV,s.502)
sıgra: İki dağ arasındaki geniş dere.(DLT,C.IV,s.512)
sundırı: Deniz.(DLT,C.IV,s.541)
suw tirkeşi: Dere kolları suyunun toplandığı yer.(DLT,C.IV,s.544)
suw: Su.(DLT,C.IV,s.543)
süzümdi suw: Süzölmüş su.(DLT,C.IV,s.555)
tadgun: Fırat ve ona benzer akan nehir.(DLT,C.IV,s.560)
tarım: Göllere, kumluklara dökölen çay kolları.(DLT,C.IV,s.573)
tarmut: Dağların tepeleri, dereleri.(DLT,C.IV,s.580)
tarmutlan: Su kollara ayrılmak.(DLT,C.IV,s.580)
tenğ: Göl, bataklık.(DLT,C.IV,s.598)
tering: Geniş dere ve yol.(DLT,C.IV,s.696)
tering: Su için, engin, geniş, derin.(DLT,C.IV,s.605)
ternğek: Su sızıntısı, su birikintisi.(DLT,C.IV,s.607)
tüşürgü: Çayın ırmağa karışan ağzı.(DLT,C.IV,s.678)
yuguç: İrmak ve derenin arkası.(DLT,C.IV,s.809)
yukalan: Pınarlanmak, pınarlar çoğalmak.(DLT,C.IV,s.810)
yul: Kaynak, pınar, su pınarı, göze.(DLT,C.IV,s.810)
yul: Küçük küçük bir çok su pınarları.(DLT,C.IV,s.799)
yuvağ: Sellerin dağdan yuvarladığı kaya parçaları.(DLT,C.IV,s.818)

Yer ve mevki adları	aglak: İssız,çorak, oturulmayan yer, boş.(DLT,C.IV,s.11)
alanğ: Alan, düz ve açık yer.(DLT,C.IV,s.18)	
altın: Aşağı, alt.(DLT,C.IV,s.22)	
amaçlık: Nişan yeri.(DLT,C.IV,s.23)	
astın: Aşağı, alt.(DLT,C.IV,s.41)	
bagram: Geniş büyük kumluk yer.(DLT,C.IV,s.61)	
bakku: Tepe, yüksekçe yer.(DLT,C.IV,s.63)	
baku: Tepe, yüksekçe yer, yokuş.(DLT,C.IV,s.63)	
balık: Kale, şehir.(DLT,C.IV,s.65)	
batığ: Batak, ırmak ve ırmağa benzer şeylerin derin olan yeri.(DLT,C.IV,s.75)	
bir yer: Bir ok atımı yer.(DLT,C.IV,s.431)	
börünğ: Suların yerde yaptığı yarıklar.(DLT,C.IV,s.108)	

burduz: Bahçe, bostan.(DLT,C.IV,s.117)
burunğ: Ok atımı yer.(DLT,C.IV,s.118)
çağır: Dar yol, küçük yol, çığır.(DLT,C.IV,s.130)
çalanğ: Yanmış gibi siyah, ot bitmeyen, çorak yer.(DLT,C.IV,s.132)
çümgen: Çimenlik; ayırık otu.(DLT,C.IV,s.163)
çüsek: Ot, çayır.(DLT,C.IV,s.164)
ekdi: Sığır, koyun gibi hayvanların, kesildiği yer, mezbahane.(DLT,C.IV,s.177)
ekim: Bir kez ekilecek kadar olan yer.(DLT,C.IV,s.174)
ekin: Çiftlik, ekin ekilen yer.(DLT,C.IV,s.174)
en: Çukur, iniş.(DLT,C.IV,s.182)
er: Yerin güneye bakan güneşli tarafı.(DLT,C.IV,s.187)
erle: Yurtluk, yurt tutulan yer.(DLT,C.IV,s.191)
eteç: Çocukların ceviz oynadığı çukur.(DLT,C.IV,s.202)
etyer: Yumuşak yer.(DLT,C.IV,s.201)
ir: Yerin güney, güneşli yanı.(DLT,C.IV,s.234)
isig: Uzayıp giden bozkır.(DLT,C.IV,s.237)
kabaklık: Kabak tarlası, kabak biten yer.(DLT,C.IV,s.213)
kalıma: Güneşlik, yüksek çardak.(DLT,C.IV,s.255)
karkağ: Çöl suyu ve bitkisi bulunmayan kırlar.(DLT,C.IV,s.271)
kayığ: Yoldan sapa olan yer.(DLT,C.IV,s.285)
kazgan: Sel sularının kazdığı yer.(DLT,C.IV,s.287)
kepeklik: Kepek konulan yer.(DLT,C.IV,s.301)
kıdhığ: Kıyı, yan, kenar.(DLT,C.IV,s.312)
konum: Yurt, konulan yer, konak.(DLT,C.IV,s.344)
koriğ: Kuru, küçük orman.(DLT,C.IV,s.346)
kudhı: Kuyu, çukur, aşağı.(DLT,C.IV,s.374)
oba: Oba.(DLT,C.IV,s.421)
oprı: Obruk, çukur, dere.(DLT,C.IV,s.440)
orun: Yer, meken, mevki.(DLT,C.IV,s.442)
otruğ: Ada.(DLT,C.IV,s.445)
oy: Basık, düz yer.(DLT,C.IV,s.422)
oy: Yerdeki, oyukluk, çukurluk.(DLT,C.IV,s.446)
oynagu yer: Oynanılacak yer.(DLT,C.IV,s.447)
ökme: Yığma toprak.(DLT,C.IV,s.454)
özi: İki dağ arasındaki yol, geçit.(DLT,C.IV,s.472)
özük: Oyularak havuz yapılan her yer.(DLT,C.IV,s.472)
samanlık: Samanlık.(DLT,C.IV,s.133)

say: Kara taşlık yer.(DLT,C.IV,s.500)
sın: Mezar.(DLT,C.IV,s.515)
sigriğ: Dağda atlamakla geçilen yer.(DLT,C.IV,s.521)
suwlağ: Hayvan sulanacak yer, yalak.(DLT,C.IV,s.546)
tada: On adımda görülebilen yer parçası.(DLT,C.IV,s.560)
tapluk: Yer yarıkları.(DLT,C.IV,s.575)
tarıklağ: Tohum ekilecek yer, tarla.(DLT,C.IV,s.578)
tarıklığ: Ekin bulunan yer.(DLT,C.IV,s.578)
tebiz: Çorak yer.(DLT,C.IV,s.592)
tezginç yol: Büküntülü, kıvrımlı yol.(DLT,C.IV,s.612)
tublu: Mezar.(DLT,C.IV,s.648)
туруğ: Dağlarda sığınılacak yer.(DLT,C.IV,s.657)
tutuğluğ yer: Tekin olmayan yer.(DLT,C.IV,s.662)
ulınç: Kıvrımlı yol, eğri büğrü, düz olmayan yol.(DLT,C.IV,s.691)
urun: Oturulan yer.(DLT,C.IV,s.698)
üğürlük: Darı konulan yer.(DLT,C.IV,s.710)
yafa: Sıcak, kuytu yer.(DLT,C.IV,s.725)
yagaklık: Cevizlik, ceviz biten yer.(DLT,C.IV,s.726)
yagmurçıl: Yağmuru bol olan yer.(DLT,C.IV,s.729)
yakyer: Yakın yer.(DLT,C.IV,s.730)
yaprı: Düz ve enli yer.(DLT,C.IV,s.745)
yarşım: Bir yarıklık yer.(DLT,C.IV,s.753)
yatıg: Yatılacak yer.(DLT,C.IV,s.759)
yatık: Yatacak yer.(DLT,C.IV,s.759)
yava: Sıcak kuytu yer.(DLT,C.IV,s.760)
yazak: Otlak.(DLT,C.IV,s.765)
yebeng: Kumlu, bataklık.(DLT,C.IV,s.768)
yer: Yer, yeryüzü, toprak.(DLT,C.IV,s.774)
ym: İn.(DLT,C.IV,s.784)
yış: İniş, yokuş.(DLT,C.IV,s.787)
yin: Hayvan ini.(DLT,C.IV,s.791)
yok yer: Yokuş yer.(DLT,C.IV,s.737)
yokar: Yukarı.(DLT,C.IV,s.798)
yolak: Çay.(DLT,C.IV,s.799)
yolak: Çığır, çılgı, kırlardaki küçük yol.(DLT,C.IV,s.799)
yugaç: Bir dere veya ırmağın karşı tarafı.(DLT,C.IV,s.808)
yüğrüm: Bir koşuluk yer.(DLT,C.IV,s.821)

Divanü Lûgat-it Türk, Türkoloji dünyasının temel kaynaklarından biridir. Türkçenin XI. yüzyıldaki söz varlığını, gramerini Türklerin yaşayışını, örfünü, âdetini kısacası bütün hayatını bulabileceğimiz bu eser bizi biz yapan değerlerin toplamıdır. Yer adı bilimi açısından da değeri ölçülemeyecek bir kaynaktır. Yukarıda geçen ve bugün topraklarımızda hâlâ yaşayan bu adlarla farkında olmadan kültürümüzü bugünlere kadar getirebildiğimiz göstergesi olan DLT, tüm yönleriyle hâlâ keşfedilmeyi bekleyen bir hazinedir.

KAYNAKÇA

AKAR, Ali:(2006), “*Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği*”, **Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, 20, s. 51-63

AKSAN Doğan:(1974), “*Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar*”, **TDAY Belleten 1973-1974**, TDK Yay. Ankara, s.185-193

AKSAN Doğan:(1995), **Her Yönüyle Dil Anaçizgileriyle Dilbilim**, TDK Yay., Ankara

AMANOĞLU Ebülfez Kulu:(2000), “*Divanü Lûgat-İt-Türk’deki Kişi Adları Üzerine*”, **A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, S: 15, Erzurum, s.5-13

AMANOĞLU Ebülfez Kulu:(1999), E “*Eski Türk Onomastiği Üzerine Notlar*”, **A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, Sayı: 13, Erzurum, s.61-67

ATALAY Besim:(2013), **Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi**, TDK Yay., C.I, II, III, C.IV., Ankara

ATSIZ H. Nihal, NACİ Ahmed:(1926)., “*Anadolu’da Türklere Aid Yer İsimleri*”, **Türkiyat Mecmuası, İstanbul Devlet Matbaası,C.2**, İstanbul , s.243-259

^{EREN} Hasan :(1966), “*Yer Adlarımızın Dili*”, **TDAY-B-1965**, TDK Yay.,Ankara, s. 155-165

GÜLENSOY Tuncer:(1998), “*Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış*”, **Prof. Dr. Dursun Yıldırım Armağanı**, Ankara, s.41-48

KARAÇETİN Habib:(1984), “*Antik Çağ’da Anadolu’da Tarihi Yer Adları*”, **Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri**, Ankara, s.219-223

Köylerimiz:(1933), Dahiliye Vekaleti, İstanbul

SAKAOĞLU Saim:(2001), **Türk Ad Bilimi 1**, TDK Yay., Ankara

ŞAHİN Güven:(2010), “*Türkiye’de Yapılmış Toponomi Çalışmaları*”, **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl.3,S.4, s.134-156

^{ŞENEL} Mustafa:(2009) “*Yer Adları Açısından Derleme Sözlüğü*”, **Türkiye Türkçesi Ağzı Araştırmaları Çalıştayı Bildirileri(25-30 Mart 2008, Şanlıurfa)**, TDK Yay., Ankara, s.627-670

UMAR Bilge:(1993), **Türkiyede’deki Tarihsel Adlar**, İnkılâp Kitabevi, İstanbul

VARDAR Berke:(2002),**Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü**, Multilingual Yay., İstanbul

İnternet Kaynakları

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10825,123pdf.pdf?0>, (14.04.2016)